

Michel Wieviorka

Continuarem vivint en societat?

El 26 de juny passat, Manuel Castells va pronunciar a París una conferència en el marc de les activitats de la seva càtedra de la nova Escola d'Estudis Mundials. Es va referir a les noves pràctiques culturals que es despleguen en aquesta època de crisi econòmica que garanteixen funcions de solidaritat i cooperació mentre forgen una cultura susceptible de redefinir les orientacions més generals de la vida col·lectiva.

A tall d'introducció, i per ajudar els oients a situar millor les anàlisis de Manuel Castells, Alain Touraine, president de l'alt consell del mateix col·legi, va proposar distingir tres maneres d'enfocar la qüestió per considerar les principals transformacions socials del món contemporani. Sintetitzem-ne l'exposició.

Un primer enfocament, que és el de Manuel Castells, consisteix a buscar el senyal de l'origen d'un nou tipus de societat en les conductes més o menys contestatàries que estableixen relacions socials inèdites, facilitades per l'ús d'internet i els nous dispositius de comunicació. En aquesta perspectiva, la societat en xarxa succeeix la societat industrial, caracteritzada pel conflicte estructural entre el moviment obrer i els amos de la feina; es pot afegir que el trànsit entre l'una i l'altra és complicat i es pot veure alentit pel fet de la crisi.

Un segon enfocament consisteix a rebutjar aquest optimisme sociològic, aquesta idea desitjosa que neixi una nova societat entre la runa de l'antiga i que no veu en les pràctiques de consum, de cooperació o de contracultura com les que analitza Castells més que conductes pròpies de crisi: els protagonistes, des d'aquest punt de vista, reaccionen a les dificultats econòmiques desplegant conductes exemplars, d'elevat sentit moral; descobrint diverses modalitats de col·laboració; ajudant-se de forma recíproca; produint béns que abans es procuraven al mercat; practicant l'intercanvi i la barata sense recórrer al pagament en moneda, etcètera. No creen una nova societat, amb els seus conflictes, les seves relacions entre dominadors i dominats, els seus plans d'emancipació i de transformació; fan front com poden a una situació. No anuncien gens radicalment nou, no es projecten cap a l'avenir... se'n surten.

Finalment, un tercer enfocament consisteix a abandonar purament i simplement la idea mateixa de societat. Segons aquesta perspectiva, l'economia i les finances ja no tenen relació amb les relacions socials; se n'han dissociat i la mateixa vida social és el resultat d'agents socials que inventen circumstancialment noves formes d'existència, individuals i

col·lectives; que intercanvien, es comuniquen, es connecten i desconnecten en xarxa però sense formar societat, sense identificar-se amb una unitat tan àmplia com és una societat, sense pretendre, per exemple, definir, qüestionar o controlar el rumb de les orientacions principals de la vida col·lectiva. El que prima, per tant, en el cas dels agents socials, és la capacitat d'inventar, d'innovar, de ser subjecte de la pròpia experiència, fins i

No és estrany que puguem sentir nostàlgia d'una època en què hi havia referències, utopies, fe en el progrés

JORDI BARBA

Podem acceptar viure en un món on l'economia i les finances ja no permeten ni tan sols construir societat?

tot a risc d'orientar la subjectivitat personal cap a decisions col·lectives, culturals; d'inscriure-la, per exemple, al si d'una identitat religiosa però sense mires generals ni projecte per al cos social en el seu conjunt.

Encara conservem el record concret de l'era industrial i de la vida en societat, amb el seu conflicte estructural que es deia de vegades lluita de classes. Des d'aleshores, no és estrany que puguem experimentar certa nostàlgia, no d'una

edat d'or mítica –l'existència, fa cinquanta anys, era objectivament més dura que en l'actualitat–, sinó d'una època en què hi havia referències, utopies, fe en el progrés que facultava la idea mateixa de societat. I apreciem, en general, que val més conflicte que crisi.

En efecte, en una relació conflictiva entre agents socials es pot contemplar la possibilitat d'una discussió, d'un debat, de negociacions, d'una institucionalització, mentre que quan la crisi arrossega, amb prou feines hi cap una perspectiva que no sigui l'anomenada noció de comportament modèlic –em responsabilitzo de la meua sort, em distancio del marc social– o la ruptura, el trencament i la violència. Entre aquestes dues perspectives, la del naixement d'una nova societat amb els seus corresponents vincles i relacions –encara que siguin conflictius– i la de la crisi, considero que hem de donar preferència a la primera i valorar, a través de conductes concretes, el que sembla remetre-hi o, si més no, s'hi podria aproximar.

Ara bé, què es pot pensar de la tercera hipòtesi, que descansa sobre la idea de la desaparició de la societat? ¿Podem acceptar viure en un món on l'economia i les finances –i, amb aquestes, la feina, l'ocupació o el sou– ja no permeten ni tan sols construir societat, mentre que les relacions que ahir eren de naturalesa social i posaven cara a cara a grans conjunts com classes i moviments socials, avui es limiten a relacions interpersonals o en xarxa? ¿Podem acceptar la idea d'una reducció dels desafiaments de la vida social a qüestions o situacions d'ordre cultural, mentre que els que volen mantenir la imatge i les referències de la pertinença a una gran col·lectivitat només troben les respostes que ofereixen el nacionalisme i, per tant, el recurs a la identitat nacional, amb el perill de derivar en xenofòbia, racisme i rebuig de l'alteritat?

L'anàlisi sociològica no consisteix a fer encaixar els fets per força en una teoria preconcebuda, sinó a posar a prova hipòtesis i raonaments com els tres que s'acaben d'exposar de manera concisa.

La primera hipòtesi, molt més que les altres dues, permet considerar l'esdevenidor amb confiança, la segona resulta lúgubre i desmoralitzadora i la tercera és inquietant, fins a tal punt sembla assenyalar l'entrada en una nova era, amb punts de referència susceptibles d'orientar la manera d'actuar de possibles agents socials que desconeixem.

Els tres enfocaments presenten actualment la pertinença respectiva i mereixen que es posin a prova. Però només el primer permet atorgar confiança als agents socials de l'hora actual a fi de preparar el futur.●

Traducció: J. Mª Puig de la Bellacasa

Pilar Rahola

Futbol o circ?

L'enginyosa frase és de Pere Escobar, que la va dir amb el seu estil d'estar a cal sogre, al *Divendres* de TV3: "És com quan jo era petit, primer teníem el futbol, després els toros, després s'escapava el Lute, després l'agafaven i tornàvem al futbol. La qüestió era tenir-nos entretinguts". Certament la temptació política del pa i circ s'ha mantingut inalterable al pas dels segles, i continua sent la principal carta en temps de carstia. La qual cosa no significa que el circ actual, és a dir, el futbol, no sigui un esport bonic i audaç, capaç de generar poderoses sinèrgies sentimentals. Gaudir amb aquest esport d'estratègies i enginy forma part del sentit lúdic de l'ésser humà, i no hi tinc res en contra. Però quan aquest divertiment es converteix en una poderosa cortina de fum per apaivagar consciències, aleshores la cosa és menys simpàtica.

I n'hi ha prou amb un exemple, el dels molts comentaris periodístics que han arribat a assegurar que la selecció derrota la prima de risc o la crisi o qualsevol altra estupidesa. Però l'exemple més paradigmàtic neix de la política mateixa, quan el president

Rajoy m'ha recordat el famós consell de Franco: "Haga usted como yo y no se meta en política"

del Govern d'un país al caire del penya-segat arriba a dir que nosaltres anem a divertir-nos, que "yo ando con mis líos europeos y mis cosas"... I després afegeix que els ciutadans han de ser feliços i que les coses són ara més boniques. Sense voler ofendre, m'ha recordat el famós consell de Franco: "Haga usted como yo y no se meta en política".

Mentrestant, arribem a la delicada xifra de 4.615.269 aturats, però com que som feliços amb Xavi i la resta de genis de la pilota, no tenim de què preocupar-nos. Ja està Rajoy ocupant-se dels seus "embolics" europeus... I així, com que el futbol és el circ romà, l'Estat es disposa a perdonar deutes milionaris a Hisenda o a la Seguretat Social dels clubs esportius, mira cap a una altra banda quan el rei Villar ofereix "mesures de gràcia" als violents del joc i permet que els jugadors de la selecció tinguin la prima més alta dels europeus. Com és possible que considerem normal que cobrin primes com els alemanys i que, fins fa poc, ni tan sols tributaven?

Ho considerem normal perquè el futbol ho digereix tot, i com més dificultats té un país, més resistent és el seu estómac futbolístic. Per cert, la idea del web Change.org perquè els jugadors donin la prima a finalitats socials (com han fet els italians) em sembla una bonica iniciativa, per bé que és una llàstima que no hagi sortit dels jugadors mateixos. Però més enllà d'això, el cert és que resulta preocupant la facilitat amb què un país passa de la depressió a l'orgasme, només perquè s'ha conquerit una copa.

Em semblaria bé si amb la copa haguessim sortit de la crisi. Però si la copa serveix per tapar-la, anestesiar el personal i vendre patriotisme barat, aleshores estem pitjor que els romans. Ells donaven pa i circ. Aquí ens conformem amb el circ.●